

Vägar och vägbesvär

Ur boken Med lag och slag
Utgiven 1967 Av Sven Rydstrand

Några uppgifter om vägförhållandena i Tunge härad under 1600-talet har inte kunnat påträffas i häradets domböcker. Emellertid är det troligt att de inte var stort bättre här än på andra håll under den tiden, då de uppkördes och fördärvades av ständiga krigstransporter. Ofta var det lättare att komma fram på ången bredvid än på den särskilt vår och höst blöta vägen. Fram på 1700-talet klagar därför en del bönder över att deras ångar användes av resande. Detta framgår bl. a. av följande protokoll från år 1701:

Bönderna på Torp i Svarteborgs socken klagar att deras äng, som är belägen ute vid Backa och näst intill Berfendals socken, bliver mycket illa upptrampad av resande, som icke vill följa den rätta vägen utan rida där utom och bryta ned gårdslegårdarna. Alltså bliver vid 40 riksdaler silvermynts straff förbjudet att rida eller färdas annorstädes än efter rätta stora vägen, som faller där utigenom, och låta gärdesgårdarna bliva stående.

Ofta var det herremännen på de större godsena som föranstaltade om nya vägars byggande och deras underhåll. Men då fick de bönderna emot sig, eftersom en väg alltid medförde ökade kostnader och arbete för dem. I nedanstående protokoll är det överste Lilliehöök på Torreby, som går till aktion vid tinget i Kviström år 1720:

Uppå översten välborne herr Georg Lilliehööks vägnar framträdde för rätten gårdsfogden välbetrodde Anders Rassmusson och gav tillkänna, att som en gammal färdeväg alltid varit ifrån allmänna landsvägen vid Foss ända längst ut till färjestaden Röd, men den icke så vid makt hållas skall som sig bör, värföre välborne översten tänker sig på vederbörlig högre ort och ställe att besvära och häruti söka någon ändring, allenast honom ett laga bevis av rätten härom först meddelas måtte. Och som rättens ledamöter och närvarande nämnde -och sockenmän betygade sig härom den kunskap hava, att samma väg varit en gammal kvarn-färje-och stråkeväg ifrån Foss till färjestaden Röd och över till Stångenäs land, alltså bliver uppå begäran sådant härmed intygat och attesterat.

Ville bönderna ha ändrat sträckningen av en väg, måste de anhålla därom hos häradsrätten, som då gjorde utredning i saken. Ett sådant ärende förekom också år 1720 i Svarteborgs socken enligt nedanstående protokoll:

Hans Jacobsson, Joen Mattsson och Joen Olufsson i Stora Aspong giver klageligen till känna att såsom en byaväg löper genom deras gård Aspong, som mycket är dem till hinder på deras åker och äng, i det samma väg löper över både deras in- och utgårde, så anhåller de att denna väg måtte göras utanför gårdet i gatan, varest vägen eljest skall hava sträckt sig. De erbjuder sig att göra denna så jämn och god, som denna över vilken de sig besvära, men att emellertid förbud ske måtte, att icke resande folk taga sig denna väg före, dem till skada. Och som rätten lät sig underrätta att Aspongs åbor nödvändigt måste taga skada på deras åker och äng, om denna intagna vägen skulle beståndandes bliva, ty kunde rätten icke annat än i anledning av det 2 kap. byggningsbalken, landslagen, bevilja dessa förbemälte åbor deras begäran med en ny vägs anläggande, varvid den gamla vägen över deras åker och äng bliver uppriven och förbjuden.

Ibland kunde små enskilda körvägar ställa till förtret emellan olika markägare, och stridens vågor kunde gå höga. Så hände sig t. e. i Dingle år 1746, varom följande protokoll handlar:

Till körevägs bekommande till ladugården haver Nills Olufsson på skatterusthallshemmanet Dingle låtit instämma samtliga åborna därstädes, Swenning Amundsson, Asslag Amundsson, Lars Hansson, Jacob Nillsson, Oluf Nillsson, Bryngel Larsson, Oluf Asslagsson, Oluf Mårtensson, åberopande sig Nills Olufsson till vittne nämndemännen beskedlige Anders Christophersson i Bärby och Hans Jönsson i Folkesberg, som platsen besiktigat och nu intyga det en bäck om höst och vår skurit bort jorden på den gamla till Nills Olufssons hemmansbruk tillhöriga tomten, så att dess svärfader, avlidne Juhl Amundsson varit föranlåten att för tjugo år sedan flytta laduhuset därifrån närmare intill manhusen än tillförende och varest de nu stå.

Svaranderna kunde ej frångå denna flyttning och den skada som bäcken gjort, tillstående därjämte att den väg som nu av käranden begäres, är även nyttig till kyrkoväg. Men svaranderna vilja icke tillsläppa något av deras åker eller mark i proportion till deras hemmansdelar, med påstående att om Nills Olufsson vill hava väg, så må han göra den själv och på sin enskilda mark. Protokollet upplästes, och avsades följande utslag:

Alldenstund det befinnes att den av käranden begärda körvägen till sina laduhus ej allenast är för honom själv nödvändig utan även för svaranderna nyttig till kyrkoväg, ty prövar tingsrätten likmätigt lagens innehåll uti 4 kapitlet byggningsbalken för rättvist avsäga, det bör käranden Nills Olufsson i Dingle åtnjuta väg till sina laduhus 6 alnar bred, och komma svaranderna att i proportion till sina ägande hemmansdelar häruti deltaga, så att käranden får behörig ersättning för den mark av åker, som till denna väg utlägges, jämväl en aln till ren, vilken jämkning föreskrevne nämndeman, som orten besiktigat, bliver härigenom förordnade att förrätta.

Till vägarna hörde ju även broarna, och den viktigaste bron i Tunge härad var Kviströms bro, som allmogen var skyldig att underhålla. Från år 1743 års ting härrör följande dokument om denna bro:

Inspektören och gästgivaren välbemälte Rasmus Kihlström anhåller om att en besiktning måtte anställas över Kviströms bro, huruvida densamma är i försvarligt stånd och i så fall skulle infalla att den kan tåla dursmarschers överfart, på det att ifall någon bristfällighet skulle finnas, sådant i tider kunde förbättras och lagas. I anseende härtill fann tingsrätten tjänligt att förordna en nämndeman från varje härad av detta tingslaget, nämligen nämndemannen Hans Olsson i Pilegård för Tunge härad, Börje Larsson i Broberg för Stångenäs, Anders Persson i Rörby för Sotenäs och Jon Bryngelsson i Kråkhult för Sörbygden att en sådan besiktning anställa och däröver deras skriftliga instrument avgiva.